

آیا امام حسین(ع) از عرفه حج را ناتمام گذاشت؟

۱ مهر ۱۳۹۴ ساعت ۱۹:۱۰

این تعبیر مشهور که امام حسین(ع) آخرین حج خود را نیمه تمام گذاشت، سخن نادرستی است؛ زیرا اعمال حج از ظهر نهم ذی حجه آغاز می‌شود؛ بنابراین، امام (ع) اصولاً وارد اعمال حج نشده بود، تا آن را نیمه تمام گذارد.

از جمله شبهات موجود در خصوص تصمیم امام حسین (ع) در ذی حجه سال ۶۰ هجری آن است که عده ای تصور می کنند که آن حضرت در روز عرفه و قبل از عید قربان مکه را ترک گفت و حج را ناتمام گذارد.

در این باره باید گفت، این سخن تعبیر که امام حسین(ع) حج خود را نیمه تمام گذاشت، نادرست است؛ زیرا امام (ع) در روز هشتم ذی حجه (یوم الترویبه) از مکه خارج شد (۱) در حالی که اعمال حج - که با احرام در مکه و وقوف در عرفات شروع می‌شود - از ظهر نهم ذی حجه آغاز می‌شود. بنابراین، امام (ع) اصولاً وارد اعمال حج نشده بود، تا آن را نیمه تمام بگذارد. بدیهی است دعای مشهور عرفه که از امام حسین (ع) نقل شده نیز در سال های پیش از سال ۶۰ هجری از ایشان روایت شده است.

مسئلاً حضرت در آن سال در هنگام ورود به مکه، عمره مفرده انجام داد. چه بسا در طول اقامت چند ماهه خود در مکه و احتمالاً در فاصله‌های مختلف، اقدام به انجام اعمال عمره کرده بود. اما انجام اعمال عمره مفرده، به معنای ورود در اعمال حج نمی‌شود. در برخی از روایات تنها از انجام عمره مفرده از سوی امام (ع) سخن به میان آمده است. (۲)

گرچه معروف و مشهور است و در برخی کتاب ها مانند الارشاد شیخ مفید آمده که حضرت حج خود را تبدیل به عمره کرد. طواف و سعی انجام داد و از احرام بیرون آمد چون نمی توانست حج خود را تکمیل کند. (۳) ولی به نظر بعید می آید که حضرت به احرام حج محرم شده باشد، چون کسی که می خواهد اعمال حج را انجام دهد، روز هشتم یا روز نهم ذی الحجه محرم می شود و دلیلی برای محرم شدن زودتر از موعد مقرر وجود ندارد.

برای تایید این مطلب روایاتی در کافی نقل شده که به برخی اشاره می کنیم:

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ خَرَجَ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ مُعْتَمِرًا ثُمَّ رَجَعَ إِلَى بِلَادِهِ قَالَ لَا بَأْسَ وَإِنْ حَجَّ فِي عَامِهِ ذَلِكَ وَ أَفْرَدَ الْحَجَّ فَلَيْسَ عَلَيْهِ دَمٌ فَإِنَّ الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ ع خَرَجَ قَبْلَ التَّرْوِيَةِ بِيَوْمٍ إِلَى الْعِرَاقِ وَ قَدْ كَانَ دَخَلَ مُعْتَمِرًا (۴)

«از امام صادق (ع) نقل شده که امام حسین(ع) قبل از روز هشتم ذی الحجه از مکه خارج شد، در حالی که قبلاً در ماه حج با احرام عمره، به قصد انجام عمره وارد مکه شده بود و عمره انجام داده بود. از این روایت بر نمی آید که حضرت حج خود را تبدیل به عمره کرده باشد».

در روایت دیگر امام صادق فرمود: قَدْ اعْتَمَرَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ ع فِي ذِي الْحِجَّةِ ثُمَّ رَاحَ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ إِلَى الْعِرَاقِ وَ النَّاسُ يَرُوْحُونَ إِلَى مِنَى وَ لَا بَأْسَ بِالْعُمْرَةِ فِي ذِي الْحِجَّةِ لِمَنْ لَا يُرِيدُ الْحَجَّ (۵)

یعنی: امام حسین در ماه ذی الحجه عمره انجام داد. سپس در روز ترویبه (هشتم) به سوی عراق حرکت کرد. کسی که نمی خواهد حج انجام دهد، می تواند عمره انجام دهد.

بله، مسلماً حضرت در هنگام ورود به مکه، عمره مفرده انجام داده؛ چه بسا در طول اقامت چند ماهه خود در مکه و احتمالاً در فاصله‌های مختلف، اقدام به انجام اعمال عمره کرده بود. اما انجام اعمال عمره مفرده، به معنای شروع اعمال حج نیست. شاید وقتی که خبر دار شد نیروهای مخفی یزید قصد ترور حضرت را در حرم دارند و تصمیم گرفت به سوی عراق حرکت کند، برای انجام یک عمره دیگر محرم شد و آن را تکمیل کرد و از احرام خارج شد. در روز ترویبه یعنی هشتم ذی الحجه به سوی عراق از مکه خارج شد.

با وجود آن که یکی از علل انتخاب مکه، داشتن فرصت مناسب برای تبلیغ دیدگاه خود بود؛ چرا در این شرایط زمانی ویژه - که اوج حضور حاجیان از سرتاسر نقاط مختلف در مکه، عرفات و منا است و بهترین فرصت تبلیغی برای آن حضرت فراهم آمده است - ناگهان مکه را ترک کرد؟

م‌توانیم علل این تصمیم ناگهانی را چنین ذکر کنیم:

۱- احتمال خطر جانی

از برخی عبارات امام (ع) - که در مقابل دیدگاه شخصیت‌های مختلفی که با بیرون رفتن حضرت از مکه و حرکت به سوی کوفه مخالف بودند، ابراز شده - بر م‌آید که امام مانند پیش تر در مکه را مساوی با بروز خطر جانی برای خود م‌دانسته چنان که در جواب ابن عباس م‌فرماید: «کشته شدن در مکانی دیگر برای من دوست داشتنی‌تر از کشته شدن در مکه است» (۶)

نیز به عبدالله بن زبیر فرمود: «به خداوند سوگند! اگر یک وجب خارج از مکه کشته شوم، برای من دوست داشتنی‌تر است تا آن که به اندازه یک وجب در داخل مکه کشته شوم. به خداوند سوگند! اگر به لانه‌های از لانه جانوران پناه برم، مرا از آن بیرون خواهند کشید تا آن چه را از من م‌خواهند، به دست آورند» (۷)

نیز به برادرش محمد حنفیه، به صراحت از قصد ترور یزید در محدوده حرم امن الهی نسبت به جان خود سخن به میان آورد. (۸)

بالاخره در بعضی از متون به صراحت سخن از این مطلب به میان آمده که یزید، عده‌های را همراه با سلاح‌های فراوان برای ترور امام در مکه فرستاد. (۹)

۲- شکسته نشدن حرمت حَرَمِ

در ادامه برخی از عبارات پیش گفته، تذکر این نکته از سوی امام وجود داشت که نمی‌خواهد حرمت حرم امن الهی، با ریخته شدن خون او در آن شکسته شود؛ گرچه در این میان گناه بزرگ از آن قاتلان و جنایتکاران اموی باشد.

حضرت این مطلب را در برخورد با عبدالله بن زبیر و به گونه تعریضاً‌میز نسبت به او - که بعدها در مکه موضع گرفته و لشکریان یزید حرمت حرم را خواهند شکست - به صراحت بیان می‌دارد. ایشان در جواب ابن زبیر می‌فرماید: «پدرم (علی) برای من نقل کرد که در مکه قوچی است که به وسیله او حرمت شهر شکسته می‌شود و من دوست ندارم که مصداق آن قوچ باشم». (۱۰)

پی نوشت‌ها:

۱. وقعة الطف، ص ۱۴۷.
۲. وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۲۴۶؛ کتاب حج، باب ۷، ابواب العمرة ج ۲ و ۳.
۳. شیخ مفید، الارشاد، ج ۲ ص ۶۸.
- ۴ و ۵. الکافی ج ۴ ص: ۵۳۶.
۶. ابن کثیر، البدایة و النهایة، ج ۸، ص ۱۵۹.
۷. وقعة الطف، ص ۱۵۲.
۸. سید بن طاووس، لهوف، ص ۸۲.
۹. همان.
۱۰. ابن اثیر، الکامل فی التاریخ، ج ۲، ص ۵۴۶.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetariikh.com/news/۳۱۶۳۲/آیا-حسین-امام-آیا-۳۱۶۳۲>